Vihreä kasvu
Janne Peljo

6.9.2023

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n lausunto Valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma: EU:n hiilineutraali teollisuus kehityksen kärkeen
E 174/2022 vp

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma: EU:n hiilineutraali teollisuus kehityksen kärkeen.

EK on sitoutunut EU:n ja Suomen ilmastotavoitteisiin sekä 1,5 asteen ilmastopolitiikkaan. Suomi on ottanut edelläkävijän roolin hyvin kunnianhimoisella ilmastoneutraalisuustavoitteellaan vuodelle 2035 ja EU:n ilmasto- ja elinkeinopolitiikan kehitys vaikuttaa keskeisesti Suomen ja suomalaisten yritysten toimintaympäristöön. Elinkeinoelämä painottaa, että samalla kun päästöjä vähennetään, on huolehdittava yritysten mahdollisuudesta investoida ja pärjätä kansainvälisessä kilpailussa: vähennetään päästöjä kustannustehokkaasti, markkinaehtoisesti ja teknologianeutraalisti, pitkäjänteistä ja ennustettavaa ilmastopolitiikkaa harjoittaen. EK näkee yritykset ilmastonmuutoksen torjunnan ytimessä, koska ne omien päästöjen vähentämisen lisäksi tarjoavat ratkaisuja muille, myös yli Suomen rajojen.

Lausunnon pääkohdat:

- EK pitää Suomen pääosin hyvänä ja perusteltuna.
- Kilpailukykyä tulee vahvistaa hallinnollisia prosesseja sujuvoittamalla, ei valtiontukia lisäämällä.
- Luvitus- ja hallinnollisten prosessien nopeuttaminen on tärkeää sekä Suomessa että EU:ssa, riittävän kansallisen liikkumavaran mahdollistaminen on sujuvan toimeenpanon kannalta tärkeää.
- Markkinahäiriöiden aiheuttamista valtiontukien kautta tulisi välttää. Valtiontukisääntöjen löyhentäminen on huolestuttava suuntaus EU:ssa, niiden osalta tulee noudattaa erityistä huolellisuutta ja harkintaa mm. sisämarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta.
- Komission tiedonannossa pidämme hyvin vahingollisena esitystä, että EU-maat voisivat vastata kolmansien maiden tarjoamiin investointitukiin.
- Osaamisen vahvistaminen ja avoin kauppa ovat olennaisia EU:n kilpailukyvylle vihreässä siirtymässä.

Vihreä kasvu
Janne Peljo

6.9.2023

Yleistä

Euroopan komissio julkaisi 1.2.2023 (KOM (2023) 62 lopullinen) tiedonannon vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma: EU:n hiilineutraali teollisuus kehityksen kärkeen. Teollisuussuunnitelman tavoitteena on luoda suotuisa ympäristö, jotta voidaan lisätä Euroopan kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi vaadittavien hiilineutraalien teknologioiden ja tuotteiden tuotantokapasiteettia EU:ssa. Tavoitteena on toimia nopeasti, kunnianhimoisesti ja päättäväisesti ja siten varmistaa EU:n teollisuuden johtava asema nopeasti kasvavalla hiilineutraalin teknologian alalla. Suunnitelma rakentuu neljän pilarin varaan: ennakoitava ja yksinkertaistettu sääntely-ympäristö, rahoituksen saannin nopeuttaminen, osaamisen lisääminen ja avoin kauppa häiriönsietokykyisten toimitusketjujen luomiseksi.

EK pitää tiedonannon tavoitteita yleisesti kannatettavina. EU:n kilpailukyvyn vahvistaminen vihreässä siirtymässä on ensiarvoisen tärkeää ja edellyttää määrätietoisia toimia, etenkin kun kansainvälinen kilpailu vihreän siirtymän markkinoista ja investoinneista kiihtyy ja kilpailijamaat hyödyntävät myös voimakkaita taloudellisia kannusteita markkinoiden kehityksen vauhdittamiseen ja investointien houkutteluun.

Kilpailukykyä tulee vahvistaa hallinnollisia prosesseja sujuvoittamalla, ei valtiontukia lisäämällä

EK pitää hyvänä ja tavoiteltavana seuraavia tiedonannossa kuvattuja toimia EU:n kilpailukyvyn vahvistamiseksi vihreässä siirtymässä: tavoiteltavana seuraavia toimia EU:n kilpailukyvyn vahvistamiseksi vihreässä siirtymässä: **Luvitus- ja hallinnollisten prosessien nopeuttaminen** vihreän siirtymän kannalta kriittisten teknologioiden hankkeille ja yrityksille; **nopeampi tuotteiden sertifiointi** markkinoille tarjottavaksi; sekä **yhteiseurooppalaisten standardien luominen** keskeisille vihreän siirtymän teknologioille.

Lähtökohtaisesti EK painottaa, että markkinoiden vapaa toiminta ja kilpailu EU:n sisämarkkinoilla on tärkeä arvo, ja tuottaa yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti parhaat lopputulemat. Markkinahäiriöiden aiheuttamista valtiontukien kautta tulisi välttää, ja toimijoille EU:n sisämarkkinoilla tulisi luoda tasapuoliset kilpailuolosuhteet. Valtiontukisääntöjen löyhentäminen on huolestuttava suuntaus EU:ssa, ja sen osalta tulisi noudattaa erityistä huolellisuutta ja harkintaa erityisesti sisämarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta. Tämä näkökulma on Suomen kannassa kiitettävästi esillä.

Valtiontuet vääristävät aina kilpailua ja eri jäsenmailla on käytettävissä erilaiset resurssit valtiontukien jakamiseen. Tämän vuoksi EK lähtökohtaisesti vastustaa valtiontukisäännösten löysentämistä. Jos kuitenkin valtiontukisääntöjen löyhentäminen katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi, **toimien tulisi olla tarkkarajaisia, määräaikaisia ja kohdentua strategisesti tärkeille alueille**. Tiedonannossa esitetty näkemys valtiontukien löyhentämisestä vuoden 2025 loppuun saakka on liian pitkä, kun huomioidaan tiedonannon tavoitteet. EK peräänkuuluttaa kattavia vaikutusarvioita eri toimenpiteistä, painottaen taloudellisten ja kilpailullisten arviointinäkökulmien tärkeyttä.

Käsi kädessä näiden pohdintojen kanssa olisi ensiarvoista, että pohdittaisiin yhdessä yritysten kanssa sitä, miten EU:sta tehdään houkuttelevampi yksityisille investoinneille. Valtiontuet eivät ole pitkäkestoinen ratkaisu EU:n kilpailukyvyn nostolle. EU:ssa on suuresti kehitettävää sääntelyn keventämisen ja yhdenmukaistamisen osalta.

Jos valtiontukitoimenpiteisiin kuitenkin turvauduttaisiin, pidämme seuraavia lähestymistapoja vähiten haitallisina:

- **Kysynnän luominen tai varmistaminen vähäpäästöisille ratkaisuille** mahdollisimman pienin kokonaiskustannuksin ja markkinahäiriöin, teknologianeutraalisti ja ennakoitavasti.

- **Vihreiden julkisten hankintojen edistäminen** ja insentiivien luominen yrityksille ja loppukäyttäjille käyttää vähäpäästöisiä ratkaisuja, pohjautuen harmonisoituihin ja läpinäkyviin kestävyyskriteereihin, voisi edesauttaa kysynnän vahvistamista. Samalla annettaisiin toimittajille vahva signaali kysynnästä, ja siten luotaisiin varmuutta kysynnästä kriteerit täyttäville tuotteille ja palveluille.

- **Hiilen hinnanerosopimukset (Carbon-contracts for Difference, CCfD) voivat olla kustannustehokas työkalu** vähentämään uusiin vähäpäästöisiin teknologioihin kohdistuvia tuotekehitys- ja innovaatioriskejä sellaisten teknologioiden osalta, joiden kustannus on vielä vallitsevia päästöintensiivisiä vaihtoehtoja korkeampi. Hiilen hinnanerosopimuksia voitaisiin tarkoin määriteltynä hyödyntää kategorioissa, jotka ovat Euroopan taloudelle strategisia prioriteetteja ja joissa voidaan saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä. Tällaisia olisivat hyödyketyyppiset kategoriat kuten päästötön vety ja sen jatkojalosteet kuten vihreä ammoniakki tai metanoli, vähäpäästöinen teräs ja sementti.

- Komission suunnitelma lanseerata ensimmäinen **käänteinen huutokauppa** uusiutuvan vedyn kysynnän kasvattamiseksi on kannatettava ja kiinnostava pilotointikohde tällaisten työkalujen käytöstä – olettaen, että päästöttömän vedyn määritelmissä ei

poissuljeta päästöttömän sähkön tuotantomuotoja kuten ydinvoimaa.

- **Investointituet tukemaan investointihankkeiden toteutusta nopeammin tai suurempina kuin mitä markkinaehtoisesti tapahtuisi**, kohdennettuna EU:n kilpailukyvyn ja päästövähennysten kannalta strategisille prioriteettialueille. Tällaisia voisivat maltillisesti toteutettuina esimerkiksi olla päästöttömän vedyn tuotanto ja jatkojalostus, akkuarvoketju (akkumateriaaleista niiden kierrätykseen asti), hiilidioksidin talteenotto ja varastointi tai käyttö (CCS/U), energiavarastot sekä vähäpäästöiset materiaalit (esim. teräs, sementti, biopohjaiset materiaalit ja kemikaalit) joilla korvataan fossiilipohjaisia vaihtoehtoja. **Tukea ei tulisi kohdentaa kaupallisesti jo kilpailukykyisille teknologioille**, kuten (maa)tuulivoimalle, lämpöpumpuille (poikkeuksena teollisen mittakaavan lämpöpumput) tai aurinkovoimalle.

Komission tiedonannossa pidämme hyvin vahingollisena esitystä, että EU-maat voisivat vastata kolmansien maiden tarjoamiin investointitukiin. Tämä voisi johtaa investointitukikilpailun hallitsemattomaan kasvuun ja kiristymiseen EU:n sisällä, siten vääristäen kilpailua sisämarkkinoilla ja nostaen tukisummia huomattavasti eri jäsenmaiden välillä. **Tämän suuntaista kehitystä EK vastustaa jyrkästi.** Erityisesti kannamme tältä osin huolta vetytalouteen sekä akkuteollisuuteen liittyvien investointien osalta – **mikäli EU-tukia voidaan myöntää kolmansien maiden tarjoamia tukia vastaavasti, kasvaa riski EU:n sisäisestä tukikilpailusta ja investointien kohdentumisesta tukien perässä** eikä markkinaehtoisesti, olettaen että kaikilla EU-mailla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia tukien myöntämiseen. Tämä voi Suomen näkökulmasta johtaa investointien menettämiseen teollisuutemme kannalta tärkeillä alueilla.

EK:n näkemyksen mukaan EU:n tulisi pidättäytyä tuotantotuista tai tuotantoon sidonnaisista verohuojennuksista, joihin sisältyy ilmeinen riski mittavista kustannuksista ja kilpailun vääristymisestä eri maiden, eri kokoisten tai pääomarakenteeltaan erilaisten yritysten välillä.

Osaamisen vahvistaminen ja avoin kauppa ovat olennaisia EU:n kilpailukyvylle vihreässä siirtymässä

Tiedonannossaan komissio toteaa, että vihreä siirtymä tulee vaatimaan uutta osaamista kaikilla tasoilla ja edellyttää työvoiman laaja-alaista osaamisen päivittämistä. Lisäksi tiedonannossa todetaan, että ensi vuosikymmenellä osaajista käydään kovaa kilpailua ja teollisuuden tuottavuus, eurooppalaisten yhteiskuntien vauraus sekä ilmastotavoitteiden saavuttaminen riippuvat kyvystä pitää kiinni ja houkutella

työntekijöitä. Komission painottaa, että osaajien kysyntä on kriittinen kysymys ja että osaajien saaminen vihreiden sektoreiden aloille on erityisen tärkeää, koska näillä aloilla myös tuottavuus on korkeampi.

EK yhtyy suurimmilta osin komission näkemyksiin, ja katsoo että paitsi EU:n, myös Suomen osalta osaamisen vahvistaminen ja osaajien houkuttelu ovat välttämättömiä edellytyksiä kilpailukyvyn vahvistamiseksi.

Vastaavasti avoin ja kansainvälisiin sääntöihin perustuva kauppa on elintärkeää Suomen kaltaiselle vientivetoiselle avotaloudelle. EU:n tulee ponnekkaasti pyrkiä ehkäisemään epäreilujen käytäntöjen muodostumista. Kriittisten raaka-aineiden klubin perustaminen on kiinnostava ajatus, ja ylipäänsä kauppakumppanuuksien kehittäminen sekä energiamurrosta edistävästi että tuotantovarmuuden parantamiseksi ovat vahvasti kannatettavia tavoitteita.

EK yhtyy Suomen kannassa esitettyihin näkemyksiin

EK yhtyy Suomen kantaan, missä korostetaan kokonaisvaltaista tulokulmaa teollisuuden vihreään siirtymään ja jo olemassa olevien tukivälineiden tehokasta käyttöä. Kuten Suomen kannassa, myös EK katsoo, että reilu kilpailu, toimivat sisämarkkinat ja nykyisten EU-varojen tehokas käyttö ovat EU:n pitkän aikavälin kilpailukyvyn perusta ja avainasemassa nykyisten ja tulevien haasteiden ratkaisemisessa.

Luvituksen sujuvoittamista, tuotteiden nopeampaa sertifiointia ja yhteiseurooppalaisia standardeja koskevat kohdat ovat Suomen kannassa hyvin muotoiltu. On hyvä, että Suomi korostaa tarvetta huomioida kansalliset erityispiirteet asianmukaisella tavalla jättämällä jäsenvaltioille riittävästi liikkumavaraa lupamenettelyjen kehittämiseen ja nopeuttamiseen. EK yhtyy Suomen kantaan, että on tärkeää arvioida EU:n kilpailukykyä myös ennakoitavan ja mahdollisimman yksinkertaisen sääntely-ympäristön näkökulmasta: Vihreää siirtymää edistävän sääntelyn osalta on pyrittävä kunnianhimoisuuteen sekä luomaan yrityksille selkeä ja mahdollisimman vakaa investointi- ja toimintaympäristö. On hyvä, että Suomi toteaa, että hiilineutraalia teollisuutta koskevan säädöksen (Net-Zero Industry Act) toimenpiteiden kohdennusta, sisältöä ja vaikuttavuutta on arvioitava huolellisesti.

On tärkeää, että Suomen kannassa painotetaan markkinaehtoista ja teknologianeutraalia lähestymistapaa, jossa markkinalle annetaan mahdollisuus hakea ilmasto- ja luontohaittojen vähentämiseen tehokkaita ratkaisuja. EK pitää Suomen kannassa arvokkaana myös näkemystä, että EU:n on varmistettava tehokas ja yhdenmukainen kilpailu- ja valtiontukisääntöjen täytäntöönpano, jotta elinkeinoelämälle voidaan turvata välttämätön toimintaympäristön ennakoitavuus ja tasapuolisuus.

On hyvä että Suomi tuo kannassaan vahvasti esiin kriittisen suhtautumisen EU:n valtiontukipolitiikan löyhentämiseen ja ns. matching-tukiin, ja peräänkuuluttaa ajallista ja sisällöllistä rajallisuutta sekä tietoperustaista analyysiä ja vaikutusarviointeja valtiontukisääntöjen muutoksiin.

EK yhtyy Suomen kantaan, että on tärkeää seurata, ettei julkinen rahoitus ja riskinjako muodostu markkinoilla liian suureksi ja häiritse yksityisten rahoitus- ja pääomamarkkinoiden toimintaa. On hyvä, että Suomen kannassa suhtaudutaan varauksella lisärahoitukseen tai kokonaan uusien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen sekä investointitukien myöntämiseen verotuksen kautta.

Osaamiseen ja kansainväliseen kauppaan liittyviltä osin EK pitää Suomen kantoja pääosin hyvinä ja perusteltuina. EK katsoo, että teollisuuden vihreän kehityksen, hiilineutraaliuden ja digitalisaation saavuttamisessa osaamisen kehittäminen sekä koulutuksen ja tutkimuksen vahva yhteistyö ovat ensiarvoisen tärkeitä. EU:n houkuttelevuuden lisääämiseen ja työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden edistämiseen EU-alueelle ja osaajien pitämiseksi EU:ssa tähtäävät EU-tason toimet ovat kannatettavia.

EK yhtyy Suomen kantaan, että avoimella ja sääntöihin perustuvalla kaupalla on keskeinen rooli EU:n kilpailukyvyn turvaamisessa ja vihreän siirtymän tukemisessa. On tärkeää, että EU säilyy jatkossakin avoimena kansainväliselle kaupalle ja investoinneille. Tärkeää on, että EU edistää kansainvälisessä kaupassa tasavertaisia toimintaedellytyksiä.